

כד ע"ב

← [א] גמרא ומתחיל ממקום שפסק - תא"מ.

אור אליהו

ממקום שפסק". כך היא הגירסא שלפנינו בגמ' 51.

אמנם בש"ס של רבינו היינו תיבות אלו של "ומתחיל ממקום שפסק" - מחוקות 52. ואולי

הטעם, שכיוון שכבר אמרה הברייתא "וחוזר ומתפלל" מדוע הוצרכה שוב לומר "ומתחיל ממקום שפסק" 53, והרי גם "חוזר ומתפלל" אפשר לפרש שהכוונה למקום שפסק 54, ואם כן מסתבר שהיה כתוב בברייתא רק "חוזר ומתפלל" כמו האיכא דאמרי הראשון בברייתא 55. ועיין הערה 56.

"ולא יישן בהן - שמא יפיל" - כן צריך לומר 48. ולפי גירסא זו הטעם שאין לישון כשהתפילין בידו 49, הוא מחשש שמא יפלו ממנו בעת השינה 50.

← [א] בגמרא: "איכא דאמרי, היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחוריו ארבע אמות ומתעטש, וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר: רבוננו של עולם, יצרתנו נקבים נקבים, חלולים חלולים, גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה, ומתחיל

52. וכן בקטע גניזה קמברידג' T-S 18 F 1.1 אין כלל את התיבות "ומתחיל ממקום שפסק".

53. וכן הקשה בצל"ח: "דדברי הגמ' לא די שהם כפולים, דכיון שמסיים ומתחיל ממקום שפסק, למה הוצרך לומר וחוזר ומתפלל". ובחיי אדם (א כה, ג) כתב שלגירסא שלפנינו "ומתחיל ממקום שפסק" לא גורסים "וחוזר ומתפלל" אלא רק "וחוזר", והיינו שחוזר ממה שהלך קודם ארבע אמות כדי להתעטש, וראה הערה 56.

54. כמו שכתוב לעיל כב ע"ב לגבי "היה עומד בתפילה והיו מים שותין על ברכיו" ע"ש.

55. אמנם בסידור רש"י (מא) כתוב רק "ומתחיל ממקום שפסק", ולא כתוב לפני כן "וחוזר ומתפלל". וכן הוא באו"ז (א טהרת ק"ש ותפילה קלא).

56. כתב הרא"ש (ג, מא): "בקש להתעטש מהלך לאחוריו ארבע אמות ומתעטש, וממתין עד שיכלה הרוח, וכשיכלה הרוח אומר: רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים, חלולים חלולים, גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו חרפה וכלמה בחיינו רמה ותולעה במותנו ומתפלל. וכתב בעל הלכות גדולות וחוזר לתפלתו.

בא להשיענו שחוזר למקום שפסק" (כלומר, בגמ' כתוב בסוף הברייתא "ומתפלל", והבה"ג שינה וכתב "וחוזר

בידו. וזה הפירוש כתבו מרן בכסף משנה פ"ד תפילין לדעת הרמב"ם, ואם כן רש"י דפרק מי שמתו פירש כפירוש הרמב"ם, והכא בשמעתין פירש פירוש אחר". ועיין בספר תלמוד מפורש (חלק ג' עמ' 154) מה שכתב לתרץ את דברי רש"י בסוגיין.

48. והיינו שנתחלף אות ל' (יפיל) באות ח' (יפח).

וכן הגיהו בדברי רש"י בדברי דוד, ובבן אריה.

49. שכן ברישא של הברייתא כתוב: "לא יאחו אדם תפילין בידו", אם כן גם בהמשך הברייתא שכתוב: "ולא יישן בהן" מדובר באותו אופן, היינו שאוחזן בידו. ועיין לעיל הערה 47 מה שהבאנו מהפני שלמה.

50. וכן כתבו טעם זה רבינו יונה (יד ע"ב), הרא"ש (הלכות קטנות, הלכות תפילין כא), ר"ן (על הרי"ף סוכה יב ע"א) פסקי רי"ד (הלכות תפילין ד"ה גרסין), שיטה מקובצת, ריטב"א ועוד.

51. וכן גרסו: סדר רב עמרם גאון (סדר תפילה ד"ה ר' זירא), מחזור ויטרי (לא ד"ה איכא דאמרי, וכן הוא בסידור רש"י מא) ואור זרוע (א הלכות טהרת קריאת שמע ותפילה קלא). וכן כתב הב"ח שהיא גירסת הספרים עיין הערה 56.

כה ע"א

[א] גמ' ולא כנגד אשפה - כצ"ל.

אור אליהו

הטעם, שלא שייך לומר צואה של אשפה, אלא כוונת הברייתא לומר, שלאשפה שריחה רע יש דין של צואה, ולכן אסור לקרוא קריאת שמע כנגדה⁵⁸. וכן אסור לקרוא כנגד אשפה שריחה רע, גם כאשר היא בדוקה שאין בה צואה⁵⁹.

[א] בגמ': "לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד צואת אדם, ולא כנגד צואת כלבים, ולא כנגד צואת חזירים, ולא כנגד צואת תרנגולים ולא כנגד אשפה שריחה רע" - בן צריך לומר⁵⁷. ולא כגירסא שלפנינו בגמ' "ולא כנגד צואת אשפה שריחה רע". ונראה

לשו"ע כתב: "וחוזר כו' - עיין באר הגולה, ובגמ' שלנו איתא בהדיא, וכן כתב ב"ח, וע"ל סי' ק"ד ס"ה וס"ו". והיינו שבתחילה הפנה רבינו לעיין בדברי זקנו בבאר הגולה, שמבואר שם שמה שכתוב "וחוזר למקום שפסק" הוא נלמד מדברי רבינו יונה והרא"ש (ולא מהגמ', שאם היה מפורש בגמ' היה לו לציין לדברי הגמ' שהוא המקור היותר ראשוני). ועל זה הוסיף רבינו, שבגירסא שלפנינו בגמ' הדבר מפורש בגמ' (וזה שכתב רבינו "ובגמ' שלנו" היינו הגירסא שלפנינו). אמנם לדעת רבינו באמת שצריך להגיה בגמ', ואם כן מה שכתוב "וחוזר למקום שפסק" אינו מפורש בגמ', אלא הוא נלמד מדברי הבה"ג וכנ"ל.

⁵⁷. וכן הגירסא ברי"ף (טז ע"ב), רא"ש (ג, מו), אשכול (הלכות ק"ש וברכותיה ט ע"ב), חידושי הרא"ה, רבינו ירוחם (תא"ו נתיב ג חלק ד), שו"ת רדב"ז (א, טו), ספר הזכרון. וכן משמע בשו"ע (עט, ח) וכן הגיה בגליון הגרי"פ בשם הח"מ. וכן הגיה בהגהות וביאורים של רבי אברהם בן הגר"א. וכתב בדקדוקי סופרים שכן הגירסא בכ"י. ומצאתי שכן היא הגירסא בכתבי היד: פריס 671, מינכן 95, ובקטע גניזה קמברידג' T-S 18 F 1.1.

⁵⁸. וז"ל המ"ב (שם ס"ק כט) על פי הטור ופמ"ג לגבי אשפה שריחה רע: "ודינה לכל דבר כצואת אדם, ועל כן צריך להרחיק מלפניה כמלא עיניו".
⁵⁹. כמו שכתב המ"ב (שם) בשם הפמ"ג: "ואפילו אם ידוע לו שאין בה צואה ומי רגלים, והוא מן התורה". ועיין ביה"ל (שם).

לתפילתו, ומשמע למקום שפסק בתפילתו). ועיין מעדני מלך (אות ע). וכן כתב רבינו יונה: "כתב בה"ג ז"ל חוזר לתפילתו ומתפלל. נראה שבא להשמיענו שחוזר למקום שפסק". ומשמע מדברי רבינו יונה והרא"ש שלא היו גורסים בגמ' עצמה: "ומתחיל ממקום שפסק", אלא דבר זה נלמד רק מדברי הבה"ג, וכן משמע מתוס' (ד"ה ואומר): "ואומר רבון העולמים - מיד באמצע תפלתו, ואח"כ מתחיל ממקום שפסק". ומשמע שלא היו גורסים בגמ' "ומתחיל ממקום שפסק", שאם כן מדוע הוצרכו לומר: "ואח"כ מתחיל ממקום שפסק" (וכמו שאכן תמה עליהם הצ"ח: "תמוהים ביותר, שלא חידשו כלום לא על דברי הגמרא ולא על דברי רש"י" ועיין שם מה שכתב לבאר את דברי הגמ'). וכן כתב הב"ח לדייק מרש"י, תוס', רבינו יונה ורא"ש (אמנם הוסיף: "אבל גירסת ספרים שלנו היא 'ומתחיל ממקום שפסק'"). וכן מבואר ברי"ף שגרס: "בקש להתעטש כו' ורמה ומתפלל". ולא כתב "וחוזר למקום שפסק".

כתב השו"ע (קג, ב): "בקש לצאת ממנו רוח מלמטה, ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו, הולך אחוריו ארבע אמות ומוציא הרוח, וממתין עד שיכלה הריח ואומר: רבון העולמים, יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים, גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו, חרפה וכלימה בחיינו רמה ותולעה במותנו, וחוזר למקומו וחוזר למקום שפסק". וכתב בבאר הגולה (אות ד) על התיבות "וחוזר למקום שפסק": "הרבינו יונה ורא"ש" ומבואר שאין זה מהגמ' עצמה. ורבינו בביאורו